

Hız. İsa'nın şahsında görüldüğü gibi, bir peygamberin ümmeti tarafından tanrılaştırılması nasıl yanlış ve yakışık almayan bir durumsa, bir peygamberin iftiraya uğrayıp hakaret görmesi ve alelade bir insan yerine konması da hatalı bir tutumdur. Çünkü peygamberler Allah tarafından seçilmiş din ve ahlâk elçileridir. Ümmetlerinin ulu kişileri ve ataları hükmündedir.

Bir dini belirleyen üç önemli unsur vardır. Bunlar kitap, peygamber ve mâbeddir. Bir din kendine mahsus kitabı, peygamberi ve kutsal mâbediyle ayrı ve bağımsız bir din özelliği kazanır. Sürenin başında Hız. Peygamber'e inen kiptan, bunun da Tevrat ve İncil gibi bir din kitabı olduğundan söz ediliyor. Daha sonra Hız. Muhammed'in bir peygamber olduğu vurgulanıyor. Geriye kutsal yer olarak mâbed konusu kalıyor. Sürede kutsal yer olarak Mekke'deki ilk evden (Kâbe) ve oranın bereket ve hidayet kaynağı olduğundan söz edilmesi (âyet 96), dinin tamamlayıcı unsuru olmasından dolayıdır. Daha önce nâzil olan Bakara sûresinde Kâbe'nin kible olduğundan ve bunun öneminden söz edilir. Çünkü Medine'deki yahudiler, başlangıçta müslümanların Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya doğru namaz kılmalarını istismar ediyor ve dillerine doluyorlardı. Bunu bahane ederek Müslümanlığı Yahudiliğin basit bir taklidi, bir kolu gibi göstermeye kalkışıyorlardı. Kiblenin Kâbe'ye çevrilmesiyle Müslümanlık ayrı ve müstakil bir hüviyet kazandı. Bu sürede yalnızca kible olarak değil kutsal yer olarak orayı ziyaret etmenin gereğine dikkat çekiliyor. Böylece din olarak İslâmiyet'le beraber ümmet olarak müslümanlar da kendilerine mahsus özellikleri bulunan apayrı bir cemaat ve müstakil bir ümmet haline geliyorlar. Yahudilerle giriştikleri mücadeleler, müşriklere karşı verdikleri savaşlar, Necran hristiyanları ve öteki hristiyan heyetlerle yaptıkları dinî görüşme ve münazaralar da müslümanların müstakil ve apayrı bir ümmet olma yolunda hızla ilerlemelerine yardımcı olmuştur. İşte bu sürede gerek müşriklere gerekse Ehl-i kitap ile olan bu mücadelelere genişçe yer verilmiştir. Diğer din mensuplarına karşı çeşitli durumlarda alınacak tavırlar belirlenmiştir.

Müslümanlar iyiliği yaptıran, kötülüğü engelleyen ve Allah'a inanan bir kitle oldukları için insanların yararına ortaya çıkarılmış en hayırlı bir ümmettir (âyet 110). Bu özelliklerini korudukları

sürece üstünlüklerini ve hayırlı ümmet olma vasıflarını devam ettireceklerdir. Düşmanları çoktur, ama onlardan korkup çekinmelerine gerek yoktur. İmanlarını ve özelliklerini korudukları ve birbirleriyle dayanışma içinde oldukları sürece düşmanları kendilerine zarar veremeyeceklerdir.

Süre içinde yer yer sabırdan, cesareten, kin ve öfkeye yenik düşmenin tehlikesinden söz eden âyetler de bulunmaktadır. Bütün bunlar teşekkül etmekte olan İslâm toplumuna huzur ve güven içinde yaşamanın şartlarını öğretmeye yönelik uyarılardır. Süre, âdeti kendisini baştan sona özetleyen şu âyetle son bulur: "Ey iman edenler! Sabredin, sebat gösterin, birbirinizle dayanışma içinde olun ve Allah'ın emirlerine karşı gelmekten sakının ki felâh bulasınız."

Âl-i İmrân sûresinin faziletine dair bazı rivayetler vardır. Müslim ve Tirmizî'nin naklettiklerine göre Bakara ve Âl-i İmrân sûreleri, onları okuyup gereğiyle amel edenleri kıyamet günü ateşten koruyacaktır. Bir başka hadiste ise Âl-i İmrân sûresinin son on âyetini okuyup da onlar üzerinde düşünmeyenlerin kendilerine yazık etmiş olacakları ifade edilmiştir (bk. Münzirî, II, 373).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "âl" md.; *Lisâ-nü'l-'Arab*, "âl" md.; Müslim, "Müsâfirîn", 253; Tirmizî, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 4; Taberî, *Tefsîr*, III, 107-246; IV, 2-149; Fahreddin er-Râzî, *Tefsîr*, II, 582-743; III, 2-188; Münzirî, *et-Tergîb ve't-terhîb* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Beyrut 1399/1979, II, 373; III, 184-189; Âlûsî, *Râhu'l-me'ânî*, I, 515-759; M. Reşid Rızâ, *Tefsîrü'l-menâr*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Ma'rife), III, 153-376; IV, 3-319; Elmalılı, *Hak Dini*, II, 1009-1266; Ömer Rıza Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, İstanbul (1955) 1980, s. 82-113; a.mlf., "Âl-i İmrân", *İTâ*, I, 254-259; M. Hamîdullah, *Le Coran (Traduction Integrale)*, Paris 1971, s. 52, 555-556; Muhammed Hüseyin Tabâtabâî, *el-Mizân*, Kum 1394/1974, III, 5-387; IV, 4-133; Kâsimî, *Me-hâsinü't-te'vîl*, Beyrut 1398/1978, IV, 4-241; Roger Arnaldez, *Jésus Fils de Marie Prophète de l'Islam*, Paris 1980, s. 23-28; Abdullah Aydemir, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri*, İzmir 1981, s. 133-135; Muhammed Tâhir b. Âşûr, *Tefsîrü't-tahrîr ve't-tenvîr*, Tunus 1984, III, 143-308; IV, 5-209; J. Eisenberg, "İmrân", *İA*, V/2, s. 986; a.mlf. — G. Vajda, "İmrân", *ET* (İng.), III, 1175.

EMİN IŞIK

ÂL-i MUHAMMED

(bk. ÂL).

ÂL-i OSMÂN

(bk. OSMANLILAR).

ÂL-i SABÂH

(âl صباح)

Bugünkü Küveyt Devleti'ni yöneten emir ailesi
(bk. KÜVEYT).

ÂL-i SÂNİ

(âl ثانى)

Katar'da devlet yönetimini elinde bulunduran emir ailesi
(bk. KATAR).

ÂL-i SUÛD

(bk. SUÛDİLAR).

ÂL-i YA'KÛB

(âl يعقوب)

Hız. Ya'kûb'un soyundan gelenleri ifade eden bir tabir.

"Yakuboğulları" anlamına gelen Âl-i Ya'kûb Hız. Ya'kûb'un dininden ve soyundan olanları da ifade eder (bk. ÂL). Kur'an-ı Kerim'de iki yerde geçmekte (bk. Yûsuf 12/6; Meryem 19/6) ve tefsirlerde Hız. Ya'kûb'un oğulları, torunları, ilim ve nübüvvet vârisleri, onun zürriyetinden olsun olmasın dinini benimseyenler diye açıklanmaktadır.

Kur'an'da bu tabir dışında Hız. Ya'kûb'un oğullarını, torunlarını ve neslinden gelenleri ifade eden âyetler de vardır. (bk. el-Bakara 2/132-140; Âl-i İmrân 3/84; en-Nisâ 4/163; Meryem 19/5-7; el-Ankebût 29/27). Kur'an'ın çeşitli sûrelerinde Hız. Ya'kûb ve oğullarına temas edilmekte ise de onlardan bilhassa Yûsuf kıssası dolayısıyla Yûsuf sûresinde bahsedilmektedir. Ya'kûb'un oğullarından Kur'an'da sadece Yûsuf'un adı geçmektedir. Hız. Ya'kûb'un lakabı İsrâîl olduğundan onun soyundan gelenlere Benî İsrâîl de denilmektedir. Âl-i Ya'kûb ve Benî İsrâîl tabirleri muhteva farklılığına rağmen aynı kavmin insanlarını ifade etmektedir. Muhteva bakımından Benî İsrâîl umumi, Âl-i Ya'kûb ise hususidir. Benî İsrâîl ile, Hız. Ya'kûb'un soyundan, dininden olan veya olmayan milleti, Âl-i Ya'kûb ile de onun aile fertleri, oğulları, torunları ve doğrudan onun soyundan, dininden olan ümmeti kastedilmektedir. Çünkü Kur'an'da gerek Âl-i Ya'kûb tabirinin geçtiği âyetlerde, gerekse o sülâleden bahseden diğer âyetlerde onların Allah'ın emrine uydukları, ibadet et-

tikleri, atalarının dinini benimsedikleri belirtilmekte ve onlar için bir kınama söz konusu edilmemektedir. Benî İsrâil tabirinin geçtiği âyetlerde ise onlara verilen nimetler anlatılmakta, Allah'tan başkasına kulluk etmeyeceklerine, anaya babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara iyilikte bulunacaklarına, insanlara güzel söz söyleyeceklerine, namaz kılip zekât vereceklerine, birbirinin kanını dökmeyeceklerine, birbirini yurtlarından çıkarmayacaklarına dair söz verdikleri hatırlatılmakta ve genellikle verdikleri sözden döndükleri belirtilmekte, bundan dolayı da kınanmaktadır. Böylece, bir kısmı hariç, Benî İsrâil tabiriyle doğru yoldan sapmış olan Yâkuboğulları'nın kastedildiği ortaya çıkmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA:

Taberî, *Tefsîr* (Şâkir), XII, 86; XVI, 32-33; a.mlf., *Târîh* (Ebû'l-Fazl), I, 316-321, 331-364; Fahreddin er-Râzî, *Tefsîr*, XVIII, 90; XXI, 184; Ahmed Cevdet Paşa, *Kısas-ı Enbiyâ*, Ankara 1985, I, 8-10; Elmalılı, *Hak Dini*, I, 334; *La Genèse* (trc. R. de Vaux), Paris 1951, s. 119-166; Hikmet Tanyu, *Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler*, İstanbul 1976, I, 24-28; DR, s. 823-824; Hasan el-Mustafavî, *et-Tahkîk fî kelimâti'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, Tahran 1365, I, 163; Salah Abdülfettâh el-Hâlidî, *es-Şaḥṣiyetü'l-Yehûdiyye*, Dimaşk 1987, s. 37-42; J. F. McCurdy, "Israel, People of", *JE*, VI, 661; J. H. Greenstone, "Jacob", a.e., VII, 19-24; Ö. Rıza Doğrul, "Âl", *İTA*, I, 249; Simon Cohen, "Israel", *UJE*, V, 613-615.

ABDURRAHMAN KÜÇÜK

ÂL-i YÂSİN

(bk. İLYÂS).

ALÂ b. HADRAMÎ

(العلاء بن الحضرمي)

el-Alâ b. Abdillâh b. İmâd el-Hadramî
(ö. 21/642)

Hiz. Peygamber, Ebû Bekir
ve Ömer devirlerinde
Bahreyn valiliği yapan sahâbî.

Babası Abdullah Hadramut'tan gelecek Mekke'ye yerleşmiştir. Alâ Mekke'de doğdu ve erken tarihlerde müslüman oldu. Okuma yazma bildiği için zaman zaman Hz. Peygamber'e kâtiplik yapmıştır. Hz. Peygamber onu İslâmiyet'i tebliğ etmek, zekât, sadaka ve cizye toplamak üzere 630 yılında Bahreyn ve Uman'a gönderdi. Alâ Hz. Peygamber'in mektubunu Bahreyn Valisi Münzir b. Sâvâ'ya verdi ve ona Mecûsîliği bırakıp İslâmiyet'i kabul etmesini tavsiye etti. İslâmiyet'in hem dünya işlerini, hem de âhi-

ret hayatını birlikte ele almasına hayran kaldığını söyleyen Münzir'in Hz. Peygamber'le birkaç defa daha mektuplaştığı ve sonunda müslüman olduğu anlaşılmaktadır. Bu bölgedeki başarıları sebebiyle Hz. Peygamber Alâ b. Hadramî'yi Bahreyn'e vali tayin etti. Bazı kaynaklarda Alâ'nın bu görevi Hz. Peygamber'in hayatı boyunca sürdürdüğü zikredilirken diğer bazı kaynaklar daha sonra onun yerine Resûlullah'ın Ebân b. Saîd'i tayin ettiğini kaydedenler. Hz. Ebû Bekir devrinde ortaya çıkan irtidat olayları sırasında Bahreyn'e yeniden vali tayin edilen Alâ, mürtedleri bozguna uğratarak büyük başarı kazandı. Bölgede emniyet ve huzuru sağladıktan sonra İran topraklarında fütuhata girişti ve birçok yeri fethetti. Bu sırada Fars bölgesine bir çıkarma harekâtı düzenlediyse de bu ilk deniz seferi yenilgiyle sonuçlandı (638). Hz. Ömer bozguna uğrayan İslâm ordusunu imha edilmekten kurtarmak için bölgeye yardımcı birlikler göndermek zorunda kaldı ve kendisinden izinsiz giriştiği bu harekât sebebiyle Alâ'yı Bahreyn valiliğinden azlederek yerine Ebû Hüreyre'yi tayin etti. Alâ hac farızasını yerine getirip Kûfe'ye dönerken yolda öldü.

Hiz. Peygamber'den rivayet ettiği dört hadis *Kütüb-i Sitt*e'de yer almıştır. Alâ'nın duaları makbul bir sahâbî olduğu rivayet edilmekte ve kaynaklarda bununla ilgili bazı menkıbeler yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA:

İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 576; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 359-363; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 29, 147, 173, 249, 304-313; IV, 39, 79-82; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, III, 146-147; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 47; IV, 74-75; a.mlf., *el-Kâmil*, II, 215, 313, 368-371, 538-539; Zehebî, *A'lâmü'n-nübela*, I, 262-266; İbn Kesir, *el-Bidâye*, VII, 120; İbn Hacer, *el-İşâbe*, II, 497-498; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, VIII, 178-179; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi* (İstanbul 1980), I, 411-415.

AHMET ÖNKAL

A'LÂ SÜRESİ

(سورة الاعلى)

Kur'ân-ı Kerîm'in
seksen yedinci sûresi.

Mekke devrinde nâzil olmuştur, on dokuz âyettir. Fâsıla*sı elif harfidir. Adını ilk âyette geçen a'lâ kelimesinden almıştır. "Sebbih" diye başlayan ilk kelimesinden dolayı Sebbih sûresi diye de anılmıştır.

Bir önceki Târik sûresi, kâfirlerin çeşitli hile ve engellemelerine rağmen Hz. Peygamber'in Allah'ın izniyle zafere ulaşacağını vaad eden âyetle sona erer. A'lâ sûresinin, "Seni en kolay yola muvaffak kılacağız" meâlindeki sekizinci âyetinde de o zaferin yakında gerçekleşeceği müjdelendir. Bu müjdeye şükür ifadesi olmak üzere sûre, "Rabbinin yüce ismini tesbih et!" diye başlar; esas büyük bayramın ebedî kurtuluşla cennette gerçekleşeceğini, âhiretin dünya hayatından daha üstün ve daha kalıcı olduğunu, bu hakikatin önceki din kitaplarında, özellikle Hz. İbrâhim ile Hz. Mûsâ'nın kitaplarında da yer almış bulunduğunu vurgulayan âyetlerle son bulur. Bir sonraki Gâşiye sûresinde ise genel olarak âhiretten, özellikle cennet hayatından bahsedilir ve çeşitli misallerle âhiretin neden dünya hayatından üstün olduğu gözler önüne serilir.

A'lâ kelimesi âyette hem "rabb"in, hem de "ism"ın sıfatı olabilecek şekilde zikredilmiştir. Buna göre Allah'ın yalnız zâtı değil, isim ve sıfatları da yüce ve mukaddestir. Rabbin mukaddes adını anarken O'nun yüceliğini küçümseyecek anlayış, yorum ve davranışlardan sakınmak gerekir. Tevrat'ta on emir*den biri olarak, "Allah'ın, rabbin ismini boş yere ağza almayacaksın" (Çıkış, 20/7) diye emredilmiştir. Bununla beraber yahudiler Allah'ı gerektiği şekilde tenzih etmemişler, onu güçlü bir insan şeklinde düşünmüşler, bununla da kalmayarak sadece yahudilerin millî ilâhı olarak kabul etmişlerdir. Hristiyanlar

Muhakkak hattıyla yazılmış tezhipli A'lâ sûresi

